

»Sprejetje tega, kar čutiš, je neverjetno pomembno«: Bronja Žakelj na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana

Lidija Butina, profesorica slovenščine, Srednja zdravstvena šola Ljubljana

Fotografije Vera Orešnik

Pogovor sta vodili Luna Vidic in Ula Rupar Raner

Obisk Bronje Žakelj je na Srednji zdravstveni šoli potekal 7. 10. 2020.

Živimo v času, ki nam narekuje fizično oddaljenost, skrite obraze in vmesno praznino, ki se tu in tam spreobrnejo v odmaknjenost, samoto in previdnost. Pod plaščem nenavadnih časov se iz korenin negotovosti pojavljajo strahovi: strah pred boleznijo, strah za bližnje in strah pred prihodnostjo. V negotovosti, ki nam jo narekuje čas, sedanji trenutek, še bolj hrepenimo po ljubezni. In roman Bronje Žakelj, Belo se pere na devetdeset, nas zbližuje in povezuje. Bronja Žakelj s svojim romanom, s svojo življenjsko zgodbo sega ljudem do srca. Preden je prišla k nam, je gostovala že po različnih krajih. Ob njeni knjigi smo sicer fizično oddaljeni drug od drugega, a smo si hkrati tako blizu, ker se nas je vseh na enak način s svojo iskrenostjo in preprostostjo dotaknila. Zdi se, kot da nas povezujejo skrivnosti, ki to več niso, ker so prerasle v resnice o življenju. Med branjem romana so najstniki blizu svojim staršem, ki so odraščali v osemdesetih, starši so blizu svoji mladosti, družine čutijo ob branju romana še večjo povezanost, bolni črpajo iz romana, ki veje ljubezen do življenja, moč in vztrajnost na poti do ozdravitve. Bronjin roman pomeni bližino, ki je hkrati lahko zavetje in uteha.

Iz vašega romana je razvidno, da ima za vas zelo pomembno vlogo vaša primarna družina. Katere popotnice ste dobili iz svoje primarne družine?

Družina je osnovna celica, osnovna enota, v kateri odraščamo in ki nam tlakuje pot skozi življenje. In moja družina je živela, tako kot veste iz romana, na Vojkovi za Bežigradom. Nismo imeli veliko, živeli smo pravzaprav skromno, v majhnem stanovanju, niti dnevne sobe nismo imeli, samo kuhinjo, ampak ta kuhinja je bila topla, polna ljudi, polna obiskov ... živela sem z mamo, očetom, bratom Rokom in babico Dado, našo kuhinjo pa so polnili še sosedje, znanci, prijatelji, sorodniki, strici, tete. To je bil zame čas varnosti, neke brezpogojne ljubezni in globoke, elementarne sreče. Mislim, da je pravzaprav to tista dota, ki sem jo dobila skozi družino in mi je pomagala kasneje, ko je življenje pokazalo zobe, ko sem se soočala s smrtjo mame, z vprašanji minljivosti, krhkosti, samosti, da so to tiste stvari, ki so me polnile, ki so mi pomagale, da sem vedno znova in znova upala, da bo enkrat še vse dobro in bo enkrat vse spet prav.

Ali lahko opišete svoje najlepše spomine na otroštvo? Na primer jaz sem se najbolj smejala, ko ste opisovali divjo vožnjo svojega očeta in so mi v spominu ostale tiste rokavice, ki jih je nosil, ko je vozil.

To je gotovo eden najlepših in najbolj zabavnih spominov. Poleg tega pa se najraje spominjam kuhinje in družbe v njej; midva z Rokom sva vedno »vlekla na ušesa«, imela sva dve oranžni pručki, na katerih sva sedela. Če je bilo preveč ljudi v kuhinji, so naju poslali pod mizo na tla, da je lahko na pručkah sedel kakšen stric; bila sva del vsega tega življenja – to so krasne slike; sicer pa so potovanja, kolikor jih je bilo, potekala enkrat na leto na morje, sem in tja še na smučanje, izleti v Stražišče – to so zabavne epizode, predvsem moj oče je bil zelo duhovit in jaz se spominim tega njegovega humorja. Ena najzabavnejših slik je moje druženje z bratom: midva z Rokom, najina soba in pa spomini na morje, na plažo, kjer sva se igrala. Naj preberem odlomek:

Z Rokom organizirava polžje dirke. Z oranžno opeko nariševa črto za start in črto za cilj. Proga je dolga deset centimetrov za tek na kratke proge in dvajset za maraton. S skal v morju pobereva osem polžev, jih postavlja na start in zavpijeva: »Pripravljeni, pozor, zdaj!« Tistega polža, ki prehitro štarta, zdrobiva z velikim kamnom. Takšnih ni veliko, ker vsi potrebujejo čas, da se prišesajo na skalo. Ko se dirka začne, progo ves čas polivava z vodo. Prvi trije polži so nagrajeni, vrnejo se nazaj v morje, zadnjih pet zdrobiva s kamnom. Ko stopiš na zdrobljenega polža, zavpiješ: »Nagnusno je, kar počneta! Janez, povej jima, da se to ne dela!«

Kaj pa vam je najbolj pomagalo v času stiske, predvsem v času soočanja z boleznijo? Meni se je zdelo lepo, kako vam je takratni fant Urban stal ob strani, še posebej v času med kemoterapijami vam je pomagal premagovati bolezen in težke življenjske preizkušnje.

To z Urbanom je naključje ali pa mogoče sreča. Z Urbanom sva se namreč spoznala štirinajst dni, preden sem zbolela in jasno, zaljubljenost ... Ki pa jo je ta diagnoza hitro prekrila, te občutke vznese-nosti, mladostniške norosti ... Stara sem bila dvaj-set let, Urban pa je bil mlajši dve leti. Ko sem zbol-lela, sem zlezla sama vase in sem hotela prenehati z razmerjem, ker sem se bala zapustitve. Vedela sem približno, kaj me čaka, kemoterapija, obse- vanja, in bala sem se, da Urban ne bo imel moči in bo odšel. Pravzaprav sem se bala tega odhoda, zato sem hotela sama prekiniti, da preprečim to svoje razočaranje. A na koncu sva se dogovorila in Urban mi je obljubil, da bo odšel, če me ne bo več imel rad, če mu bo vsega dovolj, če se ne bo mogel spopasti z boleznijo. Ampak Urban je ostal, ostal je skozi mojo bolezen in potem še kar nekaj let in ne-verjetno, kako je pri teh letih instinktivno vedel, kaj narediti in na kakšen način ravnati z menoj. Veči-na ljudi, tako kot sem opisovala v knjigi, ti namreč zaradi svoje bolečine ali pa zaradi svojega strahu poskuša preprečiti tvoja resnična čustva. Torej, ko sem denimo rekla: »Strah me je, da bom umrla, strah me je, da kemoterapije ne bodo prijele ... kaj pa če ne bo šlo?« je večina rekla: »Seveda bo šlo. Pozdravila se boš. Poglej, kakšna vse nova zdravi-la imajo ... To ni tako kot pred desetimi ali dvajse-

timi leti. Ne misli na to, samo močna moraš biti. Pozitivna, s pozitivnim razmišljanjem ...« Urban pa je reagiral drugače, dal mi je prostor za strah, za izražanje stiske in to je bilo tisto, kar mi je najbolj pomagalo. To, da sem jaz lahko rekla: »Urban, strah me je,« on pa je rekel: »Razumem, pikica, da te je strah, tudi mene je strah.« Ali pa da sem mu lahko rekla: »Kaj pa, če ne bo šlo? Če bom umrla?« Mid-va sva se res tako iskreno pogovarjala ... »Če ne bo šlo, če bom umirala, obljubi, da me boš odpeljal iz bolnice, ker jaz ne želim umreti v bolnici.« In Urban je rekel: »Vse bom naredil, da te odpeljem domov.« Urban ni negiral mojih čustev s frazami in puhli-cami, ampak jih je sprejel, razumel. In ko so bila ta čustva izrečena in sprejeta, pa še zdravnica je bila taka, so se razpršila, razpadla, odšla od mene proč. Ja, Urban je vse skupaj »požiral«, je bil toliko mo-čan, jaz pa sem se na ta način zelo razbremenila. Že v naslednjem hipu sva se lahko pogovarjala že o drugih rečeh, se smejala, tudi skozi črni humor. To je bilo tisto, kar mi je najbolj pomagalo. Torej, da je bil na drugi strani nekdo, ki je sprejel moje straho-ve in tako imenovana »negativna čustva«.

Pri vseh, ki smo roman prebrali, se nam takrat, ko zapremo knjigo, poraja vprašanje, od kod ste črpali moč, vero v ljubezen, vero v človeka in celo humor med in po premagovanju teh težkih življenjskih preizkušenj.

Seveda iz tistega, kar smo govorili na začetku, to-rej iz svoje družine, iz prvih štirinajst srečnih let, in mislim, da so občutja, ki sem jih dobila takrat, ob-čutek varnosti, ljubezni, da je bil to tisti »joker« v

rokavu, ki sem ga lahko potegnila na dan takrat, ko so stvari postale zapletene. Nekaj k temu pripomore tudi moj značaj in pa humor, ki se kaže skozi prvi del knjige, ko je bilo še vse dobro. Ne samo ožja družina, tudi strici, tete ... Moja Dada je bila zelo duhovita ženska, skratka en tak humor, črni humor, sarkazem, ironija, vse skupaj je pripomoglo k temu, da sem verjela, da bo vse dobro, da sem verjela v življenje.

Kaj pa ima odpuščanje s premagovanjem življenjskih preizkušenj? Kateri so tisti odlomki v romanu po vašem mnenju, ki nosijo sporočilo odpuščanja?

Odpuščanje ... Zdi se mi, da je življenje prekratko, da bi bilo v njem dovolj prostora tudi za zamere, prehude zamere in za razdore. Zame o tem govori samo ena točka v romanu, ki se navezuje na mojega starega očeta, na Lojzeta. Gre torej za družinsko zamero in razdor, povezan z mojim dedkom in mamom, ki sem ga na nek simbolni način končala, ko sem ga po dolgih letih poiskala. Ampak mogoče ste imeli v mislih tudi mojega očeta – zaradi najinega odnosa, ki se je začel »sesuvati« žepo mamini smrti, ko oče enostavno ni zmozel, ne da ni hotel, ne da ni dober človek, ampak se enostavno ni bil zmožen spopasti s to izgubo in obenem skrbeti še za naju z Rokom. Najin odnos se je začel krhati, potem se je zgodila moja diagnoza in oče je popolnoma odpovedal. Najprej je sicer verjel, da se bom pozdravila, ko je kazalo, da imam drugi stadij

Hodgkina, ko so ugotovili, da imam že tretji stadij, saj veste, da sem prisluškovala pogovoru po telefonu med očetom in teto, pa sem slišala, da v mojo ozdravitev ne verjame več. Ampak v bistvu tukaj ni bilo kaj odpustiti, ker jaz nisem ničesar zamerila. Ničesar. Prav zaradi tega pogovora sem lahko kasneje razumela, zakaj moram sama na avtobus in zakaj očeta ni z menoj na kemoterapiji. Razumela sem, da je bila vsaka kemoterapija, ki je bila zame pot k novemu življenju, zanj nov korak h koncu. Jaz očetu nisem zares nikoli zamerila, ni se mi zdelo nič posebnega, da hodim na avtobus sama, pravzaprav se nisem imela niti s kom primerjati, zdelo se mi je, da sem dovolj stara, da grem lahko sama na avtobus ali pa da me Urban odpelje na tistem starem kolesu po kemoterapijah domov. Odnos do tega, da je s tem nekaj narobe, da je oče odpovedal kot starš, sem dobila šele preko bralcev in bralk, šele zaradi njihovih odzivov sem začela razmišljati, da to v resnici ni bilo OK. Tudi zdaj, ko sem sama mama, si ne predstavljam, da bi lahko kaj takega naredila svojemu otroku. A še enkrat – očetu vsega tega nisem nikoli zamerila, zato tudi ni prostora za odpuščanje.

Kako lahko človek v trenutkih stiske ohrani dostojanstvo in kako lahko povežete z doživljanjem v bolnišnici in iz kakšnih drugih izkušenj?

Pravzaprav je v trenutkih najhujše stiske, če se spomnim na svoje, zelo težko ohraniti dostojanstvo. Ker ti ga jemlje fizična, psihična bolečina, jemlje ti

ga bolezen. In se mi zdi, če se spomnim na zdravljenje Hodgkina ali pa zdaj pred dvema letoma, ko sem imela res težko operacijo na trebušni slinavki, da so hipi, ko dostojanstvo pravzaprav izgubiš. Edino, kar te lahko ohranja nekako nad gladino, je to, da vse to sprejmeš. Da v tistem trenutku pač si, kar v tistem trenutku si. Bom prebrala en kratek odlomek ... Zame je bil eden izmed najhujših trenutkov, ko so me pri odprtih vratih pustili v rešilnem vozilu pred Onkološkim inštitutom. Bila sem po težkem posegu in v tistem avtomobilu sem vsem na očeh ležala razgrnjena, razgaljena, z raztrgano haljo do srede stegen, ki si je nisem mogla potegniti dol. Vsi so gledali ... To je bil zame nek tak trenutek razčlovečenja. Pa še en trenutek, ki ga bom prebrala, ki sledi kmalu za tem:

Ko je obsevanja konec, me odpeljejo v hišo s črko B. Ponižanje je brezmejno, ker ne obstajam več, ker delam samo še tisto, kar rečejo drugi, ker obstaja samo še moje lupinasto brezkrvno telo, ki ga zdravijo po shemah, in vse drugo, kar tudi sem, ni več pomembno, samo zato, da bo lahko preživelo moje telo. In ta bolečina je hujša od vseh bolečin prebodenih kosti. In ta bolečina je hujša od vseh strahov pred žarki, ki sevajo vame. Ko pride moja zdravnica, me drži za roko in drži me za čelo. Ne miri, čisto nič me ne miri, samo posluša.

Ja, so trenutki, ko zdrsneš, in sprejetje tega zdrsa je edino, kar ti drži glavo nad vodo.

Je fizična in je duhovna bolečina. Kaj je bolečina in kaj so strahovi?

Včasih je psihična bolečina hujša kot fizična bolečina. Tudi utišati jo je težje. So tablete, takšne in drugačne, o tem veste verjetno še več kot jaz, zdi se mi, da se da fizično bolečino nekako ukrotiti, psihično bolečino pa dosti težje. Ne govorim samo o bolezni, ampak ... Recimo po smrti Roka, ko je bila ta psihična bolečina, duševna bolečina, tako močna, da je postala že del fizične, da se je vse skupaj prepletlo. Upam, da med vami, vsaj med dijaki ni koga, ki bi že izkusil, kako zelo hudo je, ko izgubiš nekoga, ki ti je tako blizu, ampak to je v resnici tako, kot da imaš na prsih svinčene klade, zaradi katerih ne moreš vdihniti, ne moreš zajeti zraka, da imaš na sebi težke klade, ki te vlečejo k tlom ... Ja, velikokrat se ti dve bolečini prepletata. Če bi izbirala, bi gotovo izbrala fizično bolečino, je tista, ki jo je nekako lažje prenesti.

Kaj pa je iskrenost? Zakaj je pomembna? Kaj ste si mislili, ko so mami prikrivali diagnozo?

To vprašanje iskrenosti, vprašanje resnice ... S tem sem se ukvarjala zelo veliko. Ni enostavnega in enoznačnega odgovora. Moja mami je za karcino-

mom želodca zbolela, ko sem bila jaz v petem razredu, ko je bil Rok v prvem. Resnico so ji prikrivali. Bili so drugi časi, bilo je leto osemdeset. Mislim, da danes kaj takega ni mogoče, tudi zdravniški kodeks je tak, da se bolnikom pove in da je bolnik tisti, ki odloča, do koga gre ta resnica in komu pove, kakšna je njegova diagnoza. Leta osemdeset je bilo to precej drugače kot danes. Po eni strani sem hvaležna, da so naju z Rokom obvarovali pred to resnico, saj je bila diagnoza tako težka, da so vedeli, da mami ne bo preživela. Midva z Rokom sva imela zaradi tega še tri leta popolnoma brezskrbnega otroštva. Tiste polžje dirke so se zgodile v teh treh letih in za to sem pravzaprav hvaležna očetu in Dadi. Druga stvar pa je prikrivanje resnice moji mami. Odločili so se, da ji ne bodo povedali, kako hudo je bolna, saj naj bi bila premila, prenežna, menili so, da resnice ne bi prenesla. Ko sem nekaj dni pred njeno smrtjo izvedela, kako hudo bolna je, se s prikrivanjem resnice nisem ukvarjala. Ampak potem, kasneje, predvsem ko sem jaz zbolela, me je to dejstvo zelo obremenjevalo. Gre v resnici za razčlovečenje ... Vzamejo ti dostojanstvo s to lažjo, tudi če je izrečena z najboljšimi nameni. Ukradejo ti smrt. Ukradejo ti pravico do lastne smrti. In to se

mi zdi nedopustno. Poleg tega pa nihče ne more vedeti, kako se bo nekdo odzval na tako diagnozo. Še sam ne veš, kako boš odreagiral, če bi ti nekdo sporočil, da imaš raka. Nekaj mesecev pred mojo diagnozo, ko sem že tipala bezgavke na svojem vratu, sem mislila, da bo to konec, da jaz besede rak ne bom prenesla. Ampak sem ga prenesla. Enega in še kakšnega zraven. Kar hočem reči, je, da nihče ne more v imenu drugega presojudi, kako bo drugi prenesel to diagnozo. Poleg tega pa je še nekaj ... Prepričana sem namreč, da če veš, s čim imaš opravka in koga imaš na drugi strani, da je to karcinom in ne ulkus na želodcu, da se tvoje telo, tvoja glava, vse skupaj drugače odzove. Prepričana sem, da dobiš moč, pa tudi če ti na koncu ne gre, kot si želiš, ampak da takrat imaš moči, za katere se ti niti sanja ne, da so v tebi. To je pravzaprav tako, kot ko se boriš za življenje; ko se v tebi aktivirajo sile, za katere ne veš, da sploh so. Vse to je bilo moji mami odvzeto. Ker so ji prikrivali diagnozo, tudi na kemoterapije ni šla, in s tem se še danes ne morem sprijazniti. Danes mi pravijo, da je bila diagnoza tako huda, da ji kemoterapije ne bi pomagale. Ampak vseeno. Jaz sem zase izkoristila vse možnosti zdravljenja, ki so bile. In hudo in težko mi je, da te priložnosti ni imela tudi moja mami ... Tudi če bi se na koncu končalo tako, kot se je.

Kaj bi spremenili v sodobnem svetu?

Današnji svet je zahteven. V njem manjka solidarnosti, človečnost izgubljam iz dneva v dan ... To se vidi tudi danes v času covida-19. Nerazumevanje, obračanje k sebi, manifestacija ekstremnih sebičnosti na vseh ravneh družbe ... Težko se solidarno vživimo v nekoga, ki je ranljiv, v celotno družbo. Prepričana sem, da bi se morali kot družba organizirati drugače. Želim si, da bi bila vsa človeška življenja enako vredna, danes pa se zdi, kot da so ena življenja vredna več kot druga. Kot da nekatere življenj sploh ni.

Kaj bi sporočili našim dijakom? Kaj je tisto, kar ima zares vrednost?

Težko se postavljam v vlogo nekoga, ki bi delil nasvete. Mislim, da mora vsak izmed nas najti to pot in vrednote. To mora ugotoviti vsak sam, čeprav ni najlažje ugotoviti, kaj je pomembno v življenju. Stvar, ki se je jaz oklepam v težjih trenutkih, je vztrajnost, ko greš naprej, kar koli ti že stoji na poti. Moja profesorica na fakulteti, profesorica Godina, je nekoč rekla, kar sem si zapomnila, da puško lahko vržeš v koruzo tudi jutri. In v dnevih, ko je težko, si mislim, da je tudi jutri še ta možnost, da obupam. In potem je še jutri in jutri ... In tako gre iz dneva v dan in na koncu je spet življenje lepo in še vedno smo tu. To je upanje, da se da premagati vse stvari.

Kakšen je bil odnos družbe do vaše bolezni v tem času? Predvidevam, da je bila bolezen tabu tema.

Tisti, ki so na drugi strani, moja družina, prijatelji, sorodniki, predvsem pa tisti, ki so mi zelo blizu, so bili najbrž še v večji stiski, kot sem bila jaz sama, zato mi niso dopuščali mojih strahov in izražanja mojih stisk. Utišali so me. Verjetno so mislili, da potrebujem tolažbo in zanikanje strahov skozi prazne besede, ki sem jih omenjala prej. V bistvu je bila resnica ravno obratna. Pomaga sprejetje tega, kar te teži. Naj ponazorim še na enem primeru ... Po mami smrti je v naši družini zavladovala tišina, v kateri sem se z izgubo soočala pravzaprav sama. Skozi srednjo šolo me je bilo sram, da nimam mame, da sem drugačna in imela sem strašne nočne more, ki so opisane tudi v knjigi. Ko sem na primer svoji babici Dadi rekla, da sem spet sanjala, da je imela mami druge otroke in drugega moža, da je odhajala, mi je največkrat rekla, naj ne sanjam o tem in naj se spomnim, kako zelo me je imela rada.

A to ni pomagalo. Sanje so se ponavljale, dokler nisem imela na fakulteti intervjuja z otroško psihologinjo o njenem raku in sem jo vprašala, česa jo je najbolj strah.

Povedala mi je, da jo je najbolj strah, da bo umrla in da bodo njeni otroci doživljali to, kar doživljajo otroci, ki prihajajo k njej v ambulantno. Ko sem ji zapela svojo zgodbo in ji povedala o svojih morah, me je presenetila, ko mi je rekla, da je to povsem normalno. Rekla je, da se s tem sooča vsak dan v svoji praksi. Obstajajo vzorci a, b in c ... In vsak otrok reagira nekoliko drugače. »Vi sanjate, da vas je mama zapustila, da je odšla, ker ji smrti v resnici ne odpuščate, ker jo krivate za odhod. Ker mama ne sme oditi, ker mama otroka ne sme zapustiti ... Mama je njegova vez s svetom, je njegova popkovina ... Zato ji odhoda podzavestno ne odpušča ...« Po tem pogovoru, kratkem, a tako pomembnem zame, sanj ni bilo več, nikoli več nisem imela nočnih mor. Kar hočem povedati, je, da je sprejetje tega, kar čutiš, neverjetno pomembno. Je pa seveda za tistega, ki je na drugi strani, to zelo težko. Zato razumem odzive okolice ... Gre v resnici za impulze, za tolažbe, ki pa za tistega, ki je v stiski, mnogokrat niso primerni.

Kaj menite, ali bi otrokom povedali za bolezen?

Sama sem se znašla v podobni dilemi, ko sem pred dvema letoma zbolela za karcinomom na izvodilu trebušne slinavke. Katjuša je bila stara štirinajst let, Matija šestnajst in zgodilo se je tisto, česar sem se najbolj bala. Da se bo zgodba ponovila ... Ampak, ko se je to zgodilo, istočasno sem imela še maligni melanom na hrbtu, skratka katastrofa, sem

neverjetno hitro sprejela svoje stanje, začutila, da bo vse v redu, in zato sem tudi otrokoma povedala tako, kot je. Mislim, da onadva nista imela prevelikih stisk, saj pravzaprav tudi jaz nisem imela nekih hudih stisk. Če pa bi se mi zdelo, da gre vse skupaj čez rob, takrat ne vem, kaj bi povedala in kaj bi naredila, a če bi se znašla v taki situaciji, verjamem, da bi takrat že naredila tako, kot je prav. Na take stvari se težko pripraviš vnaprej. Sicer je pa tišina mnogokrat slaba izbira, saj otroci čutijo, slišijo, slutijo, strah in domišljija pa lahko pričarata še dosti hujše stvari, kot v resnici so. Grozno bi se mi zdelo, da bi Matija in Katjuša nekje ujela, da imam raka na trebušni slinavki, malo pogooglala ... Saj veste, kako se lahko to potencira ... Tega si jaz ne predstavljam, zato se mi je v tistem trenutku iskren pogovor zdel najboljša izbira. Vsak se odloči po svoje ... Sicer pa smo pri nas nekako vpeti v vse skupaj in pogovor o raku je skoraj na nivoju »kaj bomo jedli za kosilo«. Vesta, da je rak resna bolezen, a da rak še ne pomeni smrti, da se veliko ljudi pozdravi ali vsaj zazdravi, da je rakov cela vrsta ... In jaz jima velikokrat rečem, da je rak najbolj ozdravljiva kronična bolezen in da je krivično vse vrste raka metati v en koš.

Kaj je bilo tisto, kar vas je spodbudilo, da ste napisali knjigo?

Samo in izključno samo želja po pisanju. Nisem imela potrebe, da bi se izrazila ali pa da bi bilo to pisanje neka avtoterapija. Imela sem željo po pisanju, saj delam v banki, kjer je prostora za kreativnost bolj malo.

Kako ste si upali takšno intimno zgodbo, cel potek bolezni in svoje občutke zapisati v knjigo, za katero ste vedeli, da jo bo bralo toliko ljudi?

Nisem vedela. Najprej sploh nisem vedela, da bo moj tekst kdaj knjiga, besedilo sem pisala zase, zaradi potrebe po pisanju, za svoja otroka, da se ne bi pozabilo ... In tako globoko intimno in brezkompromisno, brez vseh filtrov, sem pisala zato, ker sem v resnici mislila, da pišem zase. Če bi »imela v glavi«, da bo to knjiga in da bom nekoč takole sedela pred vami, potem najbrž pol tega ne bi bilo napisanega oziroma bi težko napisala nekaj tako iskrenega. No, ko pa sem dobila založnika, ko se je Beletrina odločila, da bo tekst objavila, sem se malo zamislila. Najbolj me je skrbelo zaradi očeta, zaradi najinega odnosa. Želela sem si njegovo zeleno luč, zato sem mu knjigo dala za prebrati, mu povedala, da bo objavljena in da bo on glavna zvezda ... Malo je zaklel, potem pa rekel, da ga ne zanima, kaj si bo kdo mislil o njem, in da naj knjigo kar objavim.

Na takšnih srečanjih vedno znova podoživljate prizore iz knjige. Ali je vedno težje ali lažje?

Pravzaprav te prizore živim vsak dan. Z literarnimi srečanji ali brez, s knjigo ali brez, tako da mi ni nič težje, prej lažje, saj se o tem lahko pogovarjam. Smrt, minljivost, žalovanje, krhkost – to niso vprašanja, s katerimi bi se ukvarjali ljudje na klepetu ob kavi. Po navadi te zelo hitro odpravijo. Saj veste, treba je biti pozitiven, misliti je treba na dobre stvari! No, na literarnih večerih pa vidim, koliko ljudi pravzaprav živi mojo zgodbo ali pa vsaj drobce moje zgodbe. To mi daje občutek topline, povezanosti, zaupnosti. Najlepše mi je, ko mi kdo reče, da se zaradi moje zgodbe počuti malo manj sam.

Gospa Bronja Žakelj,
hvala za iskrenost in vse lepe misli.

